

מדרשי נתינת תורה

מסירות נפש

וירד משה מן ההר. מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו ולא היה יורד לביתו אלא מן ההר אל העם. יכול לדיבור זה בלבד ושאר כל הדברות מניין תלמוד לומר וירד ה' על הר סיני כבר זה אמור ומה ת"ל וירד משה מן ההר אל העם מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו ולא יורד לתוך בית אלא מן ההר אל העם. אין לי אלא דברות הר סיני דברות אהל מועד מנין ת"ל (שם ל"ד) ויצא ודבר אל משה (מכילתא. בחודש ג)

כבוד

ויבא משה ויקרא לזקני העם. מגיד שמשה חלק כבוד לזקנים (מכילתא. בחודש ב)

יחס שווה

א"ר חנינא בן פזי: אין לך גדול משבט יהודה ואין לך ירוד משבט דן... אמר הקב"ה: יבא ויזדווג לו שלא יהו מבזין אותו ושלא יהא אדם רוחו גסה עליו לפי שהגדול והקטן שוין לפני המקום בצלאל משל יהודה ואהליאב מדן והוא מזדווג לו... המשכן בשני שבטים אלו נעשה, וכן המקדש שלמה מיהודה וחירם (מלכים א ז) בן אשה אלמנה ממטה נפתלי (שמות רבה מ ד)

לפי כחו של כל אחד

אנכי ה' אלקיך... אמר להם 'השמע עם קול אלקים' (דברים ד) כיצד? אילו היה כתוב קול ה' בכחו לא היה העולם יכול לעמוד אלא קול ה' בכח, בכח של כל אחד ואחד, הבחורים לפי כחן והזקנים לפי כחן והקטנים לפי כחן. אמר הקב"ה לישראל: לא בשביל ששמעתם קולות הרבה תהיו סבורין שמא אלוהות הרבה יש בשמים אלא תהיו יודעים שאני הוא ה' אלהיך שנא' אנכי ה' אלקיך (שמות רבה כט א)

יחס לתלמיד

ויתן אל משה ככלותו לדבר אתו' אמר ר' שמעון בן לקיש: מהו 'לדבר אתו'? משל לתלמיד שלמדו רבו תורה עד שלא למדו היה הרב אומר והוא עונה אחריו משלמד אותו אומר לו רבו בא ונאמר אני ואתה, כך כשעלה משה לשמים התחיל לומר אחר בוראו התורה, כשלמדה אמר בא ונאמרה אני ואתה, הוי לדבר אתו. (שמות רבה מא ה)

קירבה או ריחוק

מפני אשר ירד עליו ה' באש. מגיד שהתורה אש ומאש נתנה ובאש נמשלה ומה דרכה של אש שאם קרב אדם אצלה נכוה רחק ממנה צנן אין לו לאדם להתחמם אלא כנגד אורה (מכילתא. בחודש ד)

הכנה

אמרו רבנן צריך אדם להיות נוטל משל לומר פרקו או אגדתו או מדרשו. בשעה שהוא מבקש לאמרם בצבור לא יאמר הואיל שאני יודע בו יפה כשאכנס לדרוש אני אומר... מן האלקים אתה למד, כשבקש לומר תורה לישראל אמרה ד' פעמים בינו לבין עצמו עד שלא אמרה לישראל שנאמר אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה ואח"כ ויאמר לאדם... ר' יוחנן בן תורתא פעם אחת בא לפני רבי עקיבא אמר לו עמוד וקרא בתורה אמר להם לא עברתי על הפרשה, ושבחוהו חכמים. (שמות רבה מ א)

דיוק וסדר

אלה הדברים. שלא תפחות ולא תוסיף. אשר תדבר אל בני ישראל. כסדר הזה. ואת כל הדברים. ראשון ראשון אחרון אחרון (מכילתא. בחודש ב)

ערבות התורה

מהו 'ככלותו'? אר"ש בן לקיש: כל מי שהוא מוציא דברי תורה ואינן ערבין על שומעיהן ככלה שהיא עריבה לבעלה נוח לו שלא אמרן למה שבשעה שנתן הקב"ה התורה לישראל היתה חביבה עליהם ככלה שהיא חביבה על בן זוגה מנין שנא' 'ויתן אל משה ככלותו' (שמות רבה מא ה)

מאמץ ושכר

אמר ר' אבהו: כל מי יום שעשה משה למעלה היה למד תורה ושוכח. א"ל: רבון העולם יש לי מי יום ואיני יודע דבר. מה עשה הקב"ה משהשלים מי יום נתן לו הקב"ה את התורה מתנה שנאמר 'ויתן אל משה'

כל התחלות קשות

ועתה אם שמוע תשמע בקולי. ועתה קבלו עליכם שכל התחלות קשות (מכילתא. בחודש ב)

כללים למדהו

וכי כל התורה למד משה, כתיב בתורה (איוב יא) 'ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים' ולא רבעים יום למדה משה!! אלא כללים למדהו הקב"ה למשה, הוי 'ככלותו לדבר אתו' (שמות רבה מא ו)